

ТЕМА: БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВА

БАНКРУТСТВО - ВИЗНАНА АРБІТРАЖНИМ СУДОМ НЕЗДАТНІСТЬ БОРЖНИКА ВІДНОВИТИ СВОЮ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ТА ЗАДОВОЛЬНИТИ ВИЗНАНІ СУДОМ ВИМОГИ КРЕДИТОРІВ НЕ ІНАКШЕ ЯК ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ ЛІКВІДАЦІЙНОЇ ПРОЦЕДУРИ.

Світова практика свідчить, що в умовах кризи кількість банкрутств підприємств збільшується у 10 разів.

ОСНОВНІ ФАКТОРИ, ЩО ОБУМОВЛЮЮТЬ КРИЗОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА

I. Зовнішні (екзогенні) фактори			II. Внутрішні (ендогенні) фактори		
1. Загальноекономічні фактори	2. Ринкові фактори	3. Інші фактори	1. Виробничі фактори	2. Інвестиційні фактори	3. Фінансові фактори
1	2	3	4	5	6
а) обсяг національного доходу б) ріст інфляції	а) зниження місткості внутрішнього ринку б) посилення монополізму на ринку	а) політична нестабільність б) негативні демографічні тенденції	а) неефективний маркетинг б) недостатній техніко-технологічний рівень виробництва	а) неефективний фондовий портфель б) недостатність інвестиційних ресурсів	а) неефективна фінансова стратегія б) неефективна структура активів (низька їх ліквідність)
в) уповільнення платіжного обігу г) нестабільність податкової системи	в) істотне зниження попиту на продукцію, яку виробляє підприємство г) ріст пропозиції товарів-субститивів	в) стихійні лиха г) погіршення кризової ситуації	в) неефективна структура поточних витрат (висока частка постійних витрат) г) низький рівень використання основних фондів	в) тривалий строк окупності інвестиційних проектів г) недосягнення запланованих обсягів прибутку по реалізованих реальних проектах	в) надмірна частка позикового капіталу в загальному обсязі фінансових ресурсів г) висока частка короткострокових джерел залучення позикового капіталу
д) нестабільність регулюючого законодавства е) зниження рівня реальних прибутків населення ж) зростання безробіття	д) нестабільність фінансового ринку е) зниження активності фондового ринку ж) нестабільність валютного ринку		д) високий розмір наднормативних обігових фондів е) недостатньо диверсифікований асортимент продукції ж) низька якість виробленої продукції, не відповідність її міжнародним стандартам		д) ріст дебіторської заборгованості е) висока тривалість операційного циклу фінансового циклу ж) перевищення припустимих меж фінансових ризиків

Специфічні фактори, що обумовлюють банкрутство:

- наявність на більшості підприємств високої питомої ваги застарілого, практично амортизованого обладнання, яке залишилося у «спадщину» від залишкового принципу фінансування фармацевтичного виробництва в умовах адміністративно-командної економіки;
- відсутність власної сировинної бази і виробництва субстанцій, що значно знижує конкурентні позиції українських фармацевтичних підприємств у виробництві якісної продукції;
- недосконалість діючого законодавства у сфері виробництва та реалізації лікарських засобів, спрямованого на захист вітчизняного виробника;
- висока соціальна значущість продукції, яку виробляють фармацевтичні підприємства, і в наслідок цього – необхідність проведення зваженої цінової політики та підтримки рентабельності препаратів на «розумному» рівні;
- особлива привабливість вітчизняного ринку лікарських засобів для зарубіжних фірм і гостра, в наслідок цього, конкурентна боротьба, що розгорнулася на вітчизняному фармацевтичному ринку.

Банкрутство завжди зачіпає інтереси дуже багатьох осіб:

- підприємств–кредиторів, які повинні встигнути заявити свої вимоги і претензії для того, щоб вони були враховані при погашенні боргів за рахунок майна банкрута;*
- найманих працівників, з якими у першу чергу мають бути здійснені розрахунки, а також яким забезпечені певні гарантії при звільненні;*
- підприємств, які можуть виступити в ролі санаторів і тому зацікавлені у створенні досконалого механізму банкрутства.*

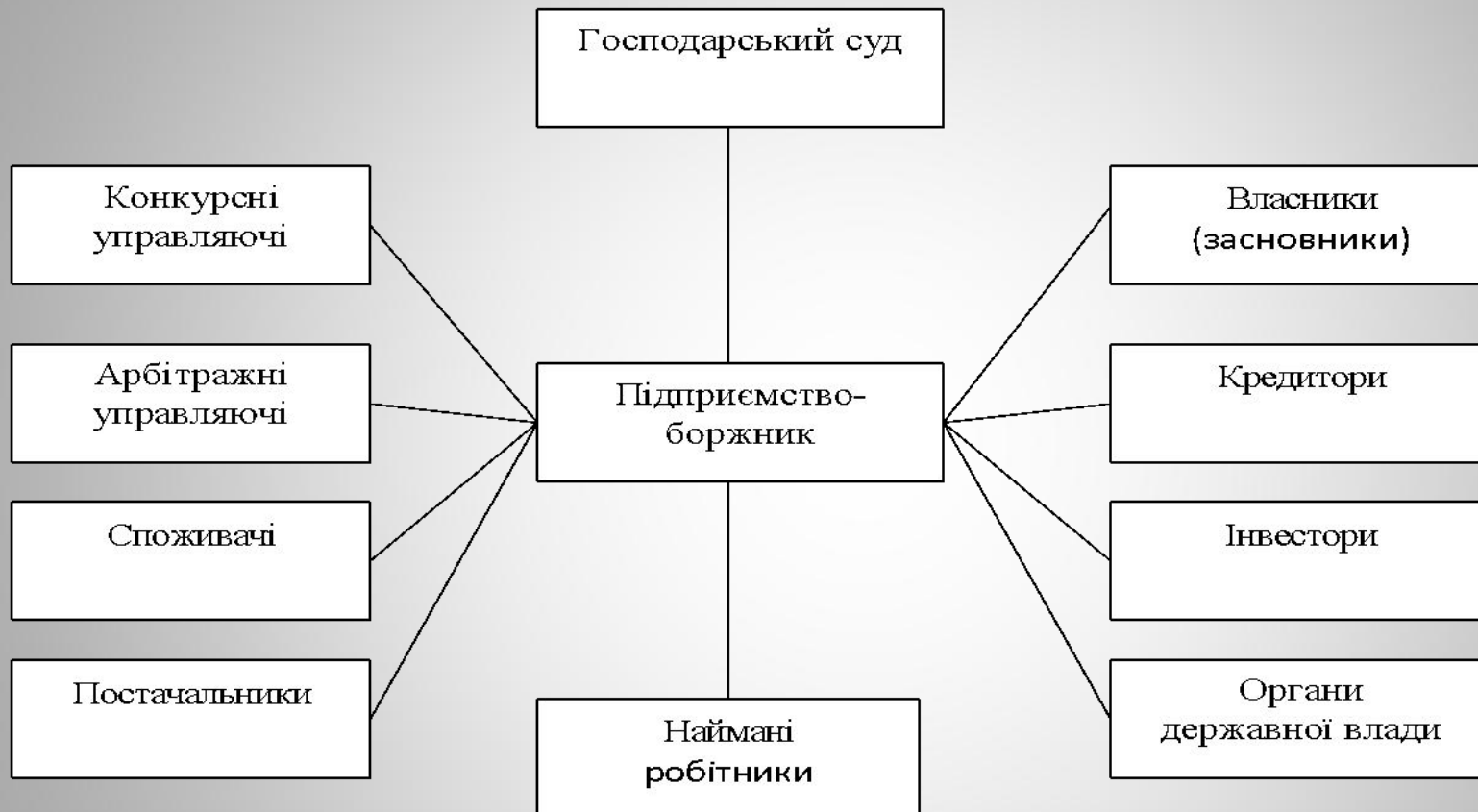

Рис. Учасники системи банкрутства

Рис. Система банкрутства підприємств в ринковій економіці західних країн

Основною метою створення цивілізованої системи банкрутства є об'єктивна необхідність приведення структури виробництва у відповідність до реального платоспроможного попиту, який формується ринком.

Досягнення цієї мети можливе тільки при дотриманні таких основних принципів :

- встановлення єдиної стабільної і надійної для всіх господарських суб'єктів системи комерційних взаємовідносин, прав і обов'язків в ситуації неспроможності або банкрутства підприємств;*
- надання можливості боржникам, які виконують свої зобов'язання, відновити власну діяльність;*
- введення системи безпечних мір при банкрутстві та економічному спаді;*
- створення умов для відродження бізнесу;*
- формування припустимої процедури вирішення фінансових суперечок;*
- збереження в тих випадках, де це можливо, економічно доцільно та соціально необхідно, перспективних підприємств, які мають фінансові ускладнення;*
- розробка відповідних механізмів, які створюють умови для надійного захисту всіх учасників системи банкрутства, в випадках ліквідації збанкрутілого підприємства, і дозволяють справедливо розподіляти активи (конкурсну масу) боржника.*

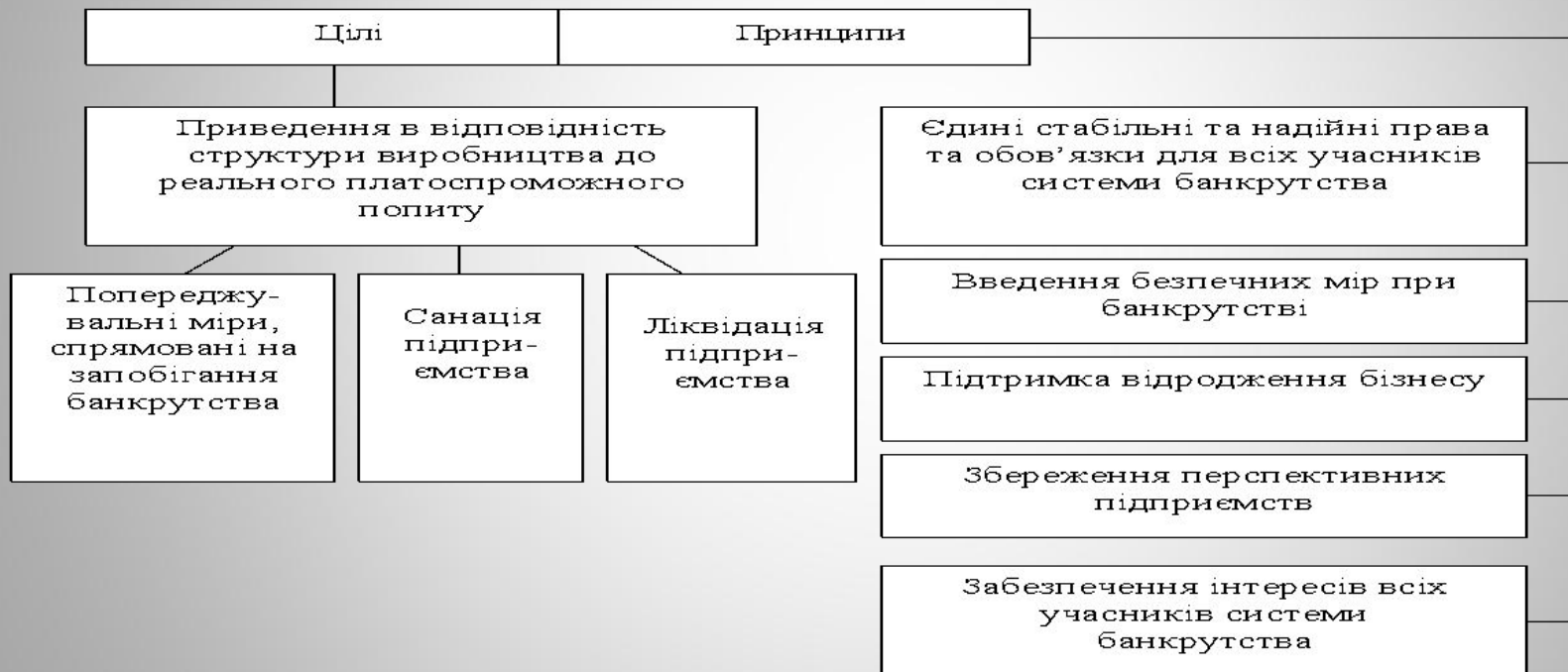

Рис. Цілі та принципи системи банкрутства

Справи про банкрутство розглядаються виключно господарськими судами, навіть якщо одна із сторін – це фізична особа, в тому числі така, що не є суб'єктом підприємницької діяльності.

Боржниками можуть бути лише юридичні особи, що зареєстровані як суб'єкти підприємницької діяльності, а кредиторами – як юридичні, так і фізичні особи.

Оскільки чинне законодавство у справах про банкрутство регламентує умови і процедури визнання юридичних осіб банкрутами, а не процес вирішення спорів, до нього не застосовуються правила досудового врегулювання спорів, а сторонами у справах про банкрутство є не позивачі, а кредитори і боржник (після постанови господарського суду – банкрут).

Ініціаторами порушення процедури банкрутства можуть бути як кредитори підприємства – боржника, так і само підприємство.

Справи про банкрутство підвідомчі господарським судам і розглядаються ними за місцезнаходженням боржника.

Справа про банкрутство порушується господарським судом, якщо обгрунтовані вимоги кредитора (кредиторів) до боржника в сукупності складають не менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом трьох місяців після встановленого для їх погашення строку, якщо інше не передбачено Законом.

Рис. Альтернативні варіанти розвитку справи про банкрутство

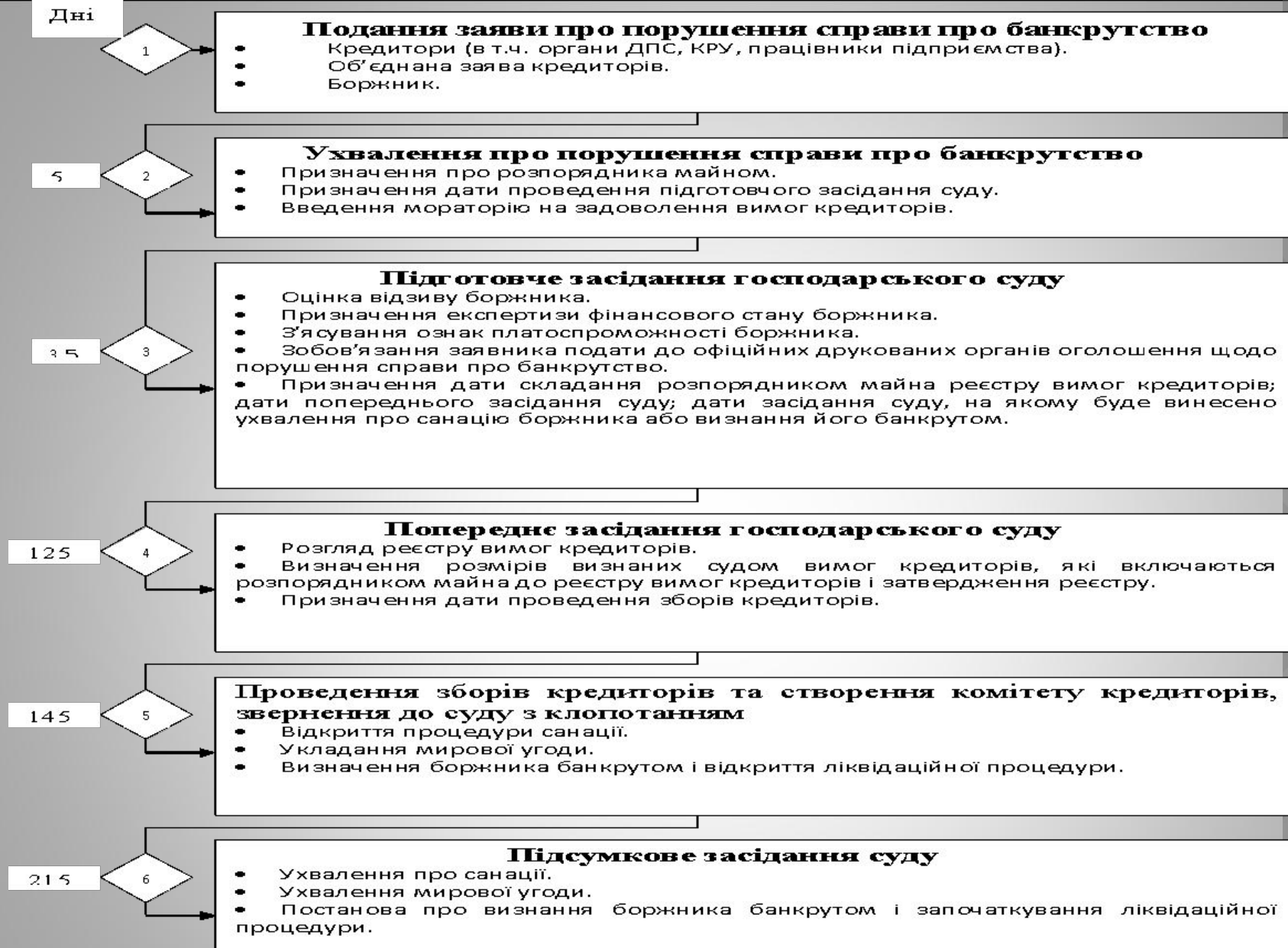

Рис. 22.5. Схема процедури проходження справи про банкрутство

Заява про порушення справи про банкрутство подається боржником або кредитором у письмовій формі, підписується керівником боржника чи кредитора (іншою особою, повноваження якої визначені законодавством або установчими документами), громадянином – суб'єктом підприємницької діяльності (його представником) і повинна містити:

- *найменування господарського суду, до якого подається заява;*
- *найменування (прізвище, ім'я по-батькові) боржника, його поштову адресу;*
- *найменування кредитора, його поштову адресу, якщо кредитором є юридична особа; якщо кредитор – фізична особа, в заяві зазначаються прізвище, ім'я та по батькові, а також місце його проживання;*
- *номер (код), що ідентифікує кредитора як платника податків і зборів (обов'язкових платежів);*
- *викладення обставин, які підтверджують неплатоспроможність боржника, із зазначенням суми боргових вимог кредиторів, а також строку їх виконання, розміру неустойки (штрафів, пені), реквізитів розрахункового документу про списання коштів з банківського або кореспондентського рахунку боржника та дату його прийняття банківською установою боржника до виконання;*

Заява боржника повинна містити відомості:

- суму вимог кредиторів за грошовими зобов'язаннями у розмірі, який не оспорується боржником;
 - розмір заборгованості по податках і зборах (обов'язкових платежах);
 - розмір заборгованості по відшкодуванню шкоди, заподіяної життю та здоров'ю, виплаті заробітної плати та вихідної допомоги працівникам боржника, виплаті авторської винагороди;
 - відомості про наявність у боржника майна, у тому числі грошових коштів і дебіторської заборгованості;
 - найменування банків, що здійснюють розрахункове і кредитне обслуговування боржника.
- Боржник подає заяву до господарського суду за наявності майна, достатнього для покриття судових витрат, якщо інше не передбачено Законом.

Він зобов'язаний звернутися в місячний строк до господарського суду з заявою про порушення справи про банкрутство у разі виникнення таких обставин:

- задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами;
- орган боржника, уповноважений відповідно до установчих документів або законодавства прийняти рішення про ліквідацію боржника, прийняв рішення про звернення до господарського суду з заявою боржника про порушення справи про банкрутство;
- при ліквідації боржника не у зв'язку з процедурою банкрутства встановлено неможливість боржника задовольнити вимоги кредиторів у повному обсязі;

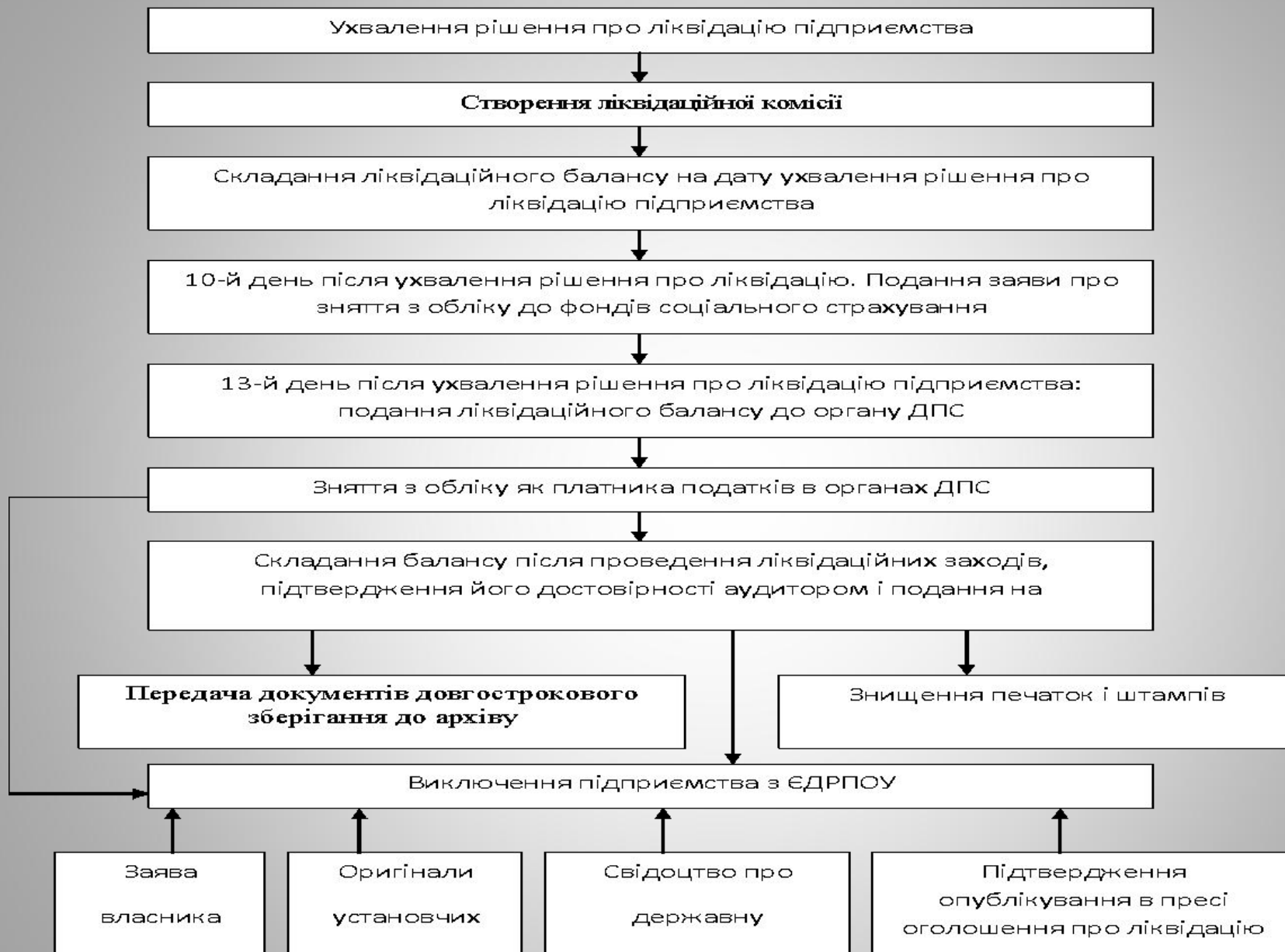

Рис. Порядок самоліквідації підприємства

Діагностика банкрутства дозволяє виявити симптоми несприятливих процесів в діяльності підприємства, оцінити міру його неплатоспроможності, спрогнозувати імовірність банкрутства, виявити засоби забезпечення беззбиткової діяльності.

Цей аналіз, в першу чергу, базується на даних, що відображаються в бухгалтерській звітності: «Баланс підприємства» (форма № 1), «Звіт про фінансові результати» (форма № 2), «Звіт про рух грошових коштів» (форма № 3), «Звіт про власний капітал» (форма № 4).

До неформалізованих критеріїв можна віднести такі:

- затримка з наданням обов'язкової фінансової, податкової та статистичної звітності, що може бути свідченням недосконалої роботи фінансово-економічних служб;

- наявність в балансі підприємства збитків;

- несплачені в строк кредити та позики;

- уповільнення оборотності коштів підприємства;

- зростання періоду сплати дебіторської та кредиторської заборгованості;

- наявність простроченої кредиторської заборгованості та збільшення її питомої ваги у складі зобов'язань підприємства;

- значні суми дебіторської заборгованості, що відносяться на збитки;
- тенденція до витискування у складі зобов'язань підприємства дешевих позикових коштів «дорогими» та їх неефективне розміщення в активах;
- тенденція випереджаючого зростання найбільш термінових зобов'язань у порівнянні із динамікою високо ліквідних активів;
- тенденція випереджаючого зростання позикових джерел фінансування в порівнянні з динамікою власного капіталу;
- нераціональна структура залучення та розміщення коштів, формування довгострокових активів за рахунок короткострокових джерел фінансування;
- виникнення на підприємстві конфліктних ситуацій, пов'язаних із звільненням окремих керівників;
- участь підприємства у судових процесах.

Формалізовані критерії виявлення неплатоспроможних підприємств запропоновані в Методичних рекомендаціях щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства чи доведення до банкрутства, що затверджені Наказом Мінекономіки України від 17 січня 2001 р. № 10. Виходячи з цих методичних рекомендацій, економічним показником ознаки поточної платоспроможності ($\Pi_{\text{п}}$) за наявності простроченої кредиторської заборгованості є різниця між сумою наявних у підприємства грошових коштів, їх еквівалентів та інших високоліквідних активів і його поточних зобов'язань, що визначається за формулою:

$$\Pi_{\text{п}} = A_{040} + A_{045} + A_{220} + A_{230} + A_{240} - \Pi_{620},$$

де A_{040} , A_{045} , A_{220} , A_{230} , A_{240} - відповідні рядки активу балансу;

Π_{620} - підсумок ІУ розділу пасиву балансу.

Ознаки критичної неплатоспроможності, що відповідають фінансовому стану потенційного банкрутства, мають місце, якщо на початку і в кінці звітного кварталу, що передував поданню заяви про порушення справи про банкрутство, спостерігаються ознаки поточної неплатоспроможності, а коефіцієнт покриття (K_{Π}) і коефіцієнт забезпечення власними засобами (K_3) у кінці звітного кварталу менше їх нормативних значень – 1,5 і 0,1 відповідно.

Коефіцієнт покриття характеризує достатність оборотних коштів підприємства для погашення своїх боргів і визначається як відношення суми оборотних коштів до загальної суми поточних зобов'язань за кредитами банку, інших позикових коштів і розрахунків з кредиторами.

Коефіцієнт покриття визначається за формулою:

$$K_{\Pi} = A_{260} : \Pi_{620}$$

де A_{260} – підсумок II розділу активу балансу.

Коефіцієнт забезпечення власними засобами характеризує наявність власних оборотних коштів у підприємства, необхідних для його фінансової сталості, і визначається як відношення різниці між обсягами джерел власних та прирівняних до них коштів і фактичною вартістю основних засобів та інших необоротних активів до вартості наявних у підприємства оборотних активів – виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, грошових коштів, дебіторської заборгованості та інших оборотних активів.

Коефіцієнт забезпечення власними засобами визначається за формулою:

$$K_3 = (\Pi_{380} - A_{080}) : A_{260},$$

де Π_{380} – підсумок розділу I пасиву балансу;

A_{080} – підсумки I і II розділів активу балансу відповідно.

Розрізняють стадії банкрутства

Прихована стадія, за якої відбувається приховане (особливо якщо не запроваджений спеціальний управлінський облік) зниження “ціни підприємства” (V), яка визначається капіталізацією прибутку:

$$V = \frac{P}{K},$$

де P – очікуваний прибуток до сплати податків, а також відсотків по позиках і дивідендах;

K – середньозважена вартість пасивів (зобов’язань) фірми (середній відсоток, який показує відсотки та дивіденди, які необхідно буде сплачувати у відповідності з умовами, що склалися на ринку за використання позикового та акціонерного капіталів).

Зниження “ціни підприємства” означає зниження його прибутковості (це наочно виявляється у звітності) або збільшення середньої собівартості зобов’язань, які підприємство буде змушене прийняти на себе у найближчий час (це може відбуватися непомітно, якщо фінансові служби не відслідковують ситуацію на ринку акцій та облігацій аналогічних фірм, банківських кредитів).

Друга стадія – *фінансова нестійкість*, тобто виникнення деяких ранішніх ознак банкрутства.

На цій стадії керівництво часто використовує “косметичні” заходи, наприклад, продовжує сплачувати акціонерам високі дивіденди, збільшуючи позиковий капітал шляхом продажу частини активів, щоб зняти підозри вкладників і банків.

Третя стадія – *юридично наочне банкрутство*, тобто підприємство не може своєчасно сплачувати власні борги.